

Báró E ö t v ö s J ó z s e f

egyetemi törvényjavaslatai indokolással együtt.

I.	Törvényjavaslat a pesti királyi magyar egyetem ujból szervezése tárgyában	1
	A pesti kir. magyar egyetem ujból szervezése tárgyában előterjesztett törvényjavaslat indokolása.	8
II.	Törvényjavaslat Kolozsváron országos egyetem felállítása tárgyában	18
	A kolozsvári egyetem felállításáról előterjesztett törvényjavaslat indokolása	20
III.	Törvényjavaslat a József-műegyetem ujból szervezése tárgyában	22
	A József-műegyetem ujból szervezését tárgyazó törvényjavaslat indokolása	26

Az 1869.-ik évi ápril hó 20-dikára hirdetett

Országgyűlés

képviselőházának irományai

IV. kötet. / 262 l./

428. szám.

T Ö R V É N Y J A V A S L A T

a pesti királyi magyar egyetem újból szervezése tárgyában.

Az 1848.évi 19. t.c. értelmében a pesti kir. magyar egyetem, mint országos főtanoda, a tanszabadság elvének alapján következőleg szerveztetik:

1.§.

Az egyetemi tanítás és összes tudományos működés következő hat külön tudomány-karra /facultas/ oszlik, u.n. 1-ször: a bölcsészet-, nyelvészet- és természettudományi; 2-szor: orvosi; 3-szor: jog- és államtudományi; 4-szer: a római katolikus theológiai; 5-ször: a görög-keleti theológiai; 6-szor: protestans theológiai tudomány-karokra.

A bölcsészet-, nyelvészet- és természettudományi karhoz kapcsolva annak kiegészítő részéül egy gyakorlati tanárképezde állittatik.

Ezen egymással tökéletesen egyenjogú hat tudománykar mindegyike külön önálló egésznek képez saját tanárainak ön-maga által választandó dékánjainak vezetése alatt.

Az egyes tudománykarok /facultates/ felett áll közigazgatási s minden kartközösen érdeklő ügyek intézésére a karok összege által választott tanács és annak elnöke: az egye-

tem rektora.

2.§.

Az egyetem személyzete áll: 1-ször: a tanítói személyzetből, 2-or: az egyetembe felvett tanulókból és 3-or: az egyetem házi ügyeinek viteléhez a tanárokon kívül szükséges tisztviselőkből.

3.§.

A tanítói személyzetet képezik: 1-ör: a rendes, 2-szor: a rendkívüli, 3-szor: a segédtanárok, 4-szer: a magántanárok és 5-ször: a köztanítók /nyelvek, tornaszat, rajz, stb. tanítói/.

A rendes és rendkívüli tanárok mellé, hol a szükség kívánja, tanársegédek /assistensek/ alkalmaztatnak.

A rendes és rendkívüli, valamint a segédtanárok és a köztanítók, ugy szintén a tanársegédek az egyetemtől évi fizetést huznak, a magán tanárok pedig csak előadások tartására s az azokért meghatározott tandíjak élvezetére jogosítvák.

Azonban kitűnő s oly tudományt mívelő magán tanároknak, kiknek a tárgya természeténél fogva kevés számú hallgatójuk lehet, rendkívüli esetekben évi segélyt adhat a közoktatási miniszter.

4.§.

A rendes és rendkívüli tanárokat a közoktatásügyi miniszter előterjesztésére ő Felsége, - a segédtanárokat, köztanítókat, valamint a magántanárokat pedig a közoktatási miniszter nevezi ki /s illetőleg jogosítja

előadások tartására/ oly egyének közül, kik vagy valamely hazai egyetemenél oklevéllel nyilvánítottak egyetemi tanárságra képesítettekül, vagy pedig irodalmi s egyéb tudományos működésük a - tudomány művelésében szerzett érdemeik által nyilvánosan bebizonyították képesítettségüket.

A három theológiai karba a tanárok és magántanárok az egyéni képesítettség mellett az illető egyházak ajánlata alapján neveztetnek ki.

A tanársegédek az illető kar tanári testületének ajánlata alapján hasonlóul a közoktatásügyminiszter alkalmazza.

Magántanárok meghatározatlan számmal nevezhetők ki.

Azonban ha kinevezett magántanár kinevezésétől számított három évig meg nem kezdi előadásait, vagy ha előadásainak megkezdése után egy folytában három tanév alatt egy fél évig előadást nem tart ezen esetben magántanári jogositottsága elévültül tekintendő.

Magántanárok a vizsgákon a tanárokkal egyenjogúan vizsgálhatnak.

5.§.

A rendes, a rendkívüli és a segédtanárok, valamint a köztanítók nyugdíjra jogosított állami köztisztviselőkül tekintetnek.

A nyugdíj-rendszer külön törvényben fog megállapíttatni.

6.§.

Ugy a rendes, mint a rendkívüli és a segédtanárok élethosszig neveztetnek ki és erkölcsi vétség,

hivatali hanyagság, vagy közbüntény eseteit kivéve, sem el nem mozdíthatók, sem más állomásra, vagy kisebb fokú fizetésre nem helyezhetők, sem saját beleegyezésük nélkül elő nem mozdíthatók, ugy szintén saját beleegyezésük nélkül /a tanári működésre véglegesen tehetetlenné tevő betegség eseteit, vagy öregséget kivéve/ nyugalomba sem helyezhetők.

Hivatali hanyagság és erkölcsi vétség eseteiben a vádlott tanárnak elmozdítása s illetőleg nyugalombahelyezése, vagy más állomásra áttétele felett, az egyetem összes tanárai közül sorshuzás útján alakított bíróság ítél. - E bíróság sorshuzással 24 tagból áll, kik közül visszavethet a vádlott hatot és a vádló hatot.

A vádlott és vádló visszavetései után is megmaradt tagok közül elnököt választanak és szavazattöbbséggel ítélnek. A vizsgálatot is ugyanezen fegyelmi bíróság eszközli.

Minden ezen bíróság elé tartozó esetekben rendes vádló azon kar dékánja, melyhez a vádlott tartozik. Azonban vádat emelhet az illető fakultás tanári kara is szavazattöbbséggel választott megbizottja által.

Ha a fegyelmi eljárás dékán ellen kívántatik, az egyetem rectora, vagy az illető facultas tanári kara említett megbizottja által emelhet vádat.

A rektor ellen bármelyik dékán, vagy bármely fakultás tanári kara /megbizottja által/ felléphet vádlóul.

A vád alá helyezés s a fegyelmi bíróság megalakítása az egyetemi tanács által rendeltetik el a vádló kívánatára. Közbüntény eseteiben a rendes bíróság ítélete

határoz tanári állása felett is. Azonban vádlottnak a birói vizsgálat megkezdésétől az ítélet kimondásáig tanári működése felfüggesztetik.

7.§.

A tanulók rendes vagy rendkívüli hallgatói az egyetemi előadásoknak.

Rendes tanulók azok, kik az illető tanszakokra kiszabott előképzettség kimutatása mellett felvételi vizsga letétele folytán az illető tudománykar tanfolyamára rendes hallgatókul beiratnak.

Rendkívüli tanulók mindazok, kik valamelyik karba, vagy ott előadott akárcsak egy tudomány hallgatására is, a kellő tandíj lefizetése mellett magukat beiratják /ha szinte előképzettségüket nem igazolják is/.

A rendkívüli tanulók, ha kívánják, az általuk hallgatott tantárgyak hallgatásáról s tanusított szorgalmukról szintén kapnak bizonyítványt, sőt az általuk hallgatott tantárgyakból vizsgát is tehetnek.

8.§.

A jogi, orvosi és tanári szakpályához szükséges előképzettségnek és vizsgáknak megállapítása iránt a közoktatásügyi miniszter külön intézkedik.

9.§.

Mindegyik tudománykarban megállapítottatnak ugyan mind a tanfolyam tartama, mind pedig azon tantárgyak, melyeket az egész tanfolyam bevégzéséig az illető szakpályára készülő rendes tanulóknak hallgatniok és elvégezniök kell, azonban a tanulók saját választásuk szerint szabadon

ujra bármelyik kar tanárai között.

13.§.

Az egyetem házi s vagyoni ügyeinek kezelésére szükséges tisztviselőket a közoktatásügyi miniszter nevezi ki.

E tisztviselők fegyelmi tekintetben az egyetemi hatóságok alatt állnak, s szintén nyugdíjra jogosítvák a jelen t.c.z. 5. §-a értelmében.

14.§

Az egyetemen szükséges fegyelmi rendtartásra s eljárásra vonatkozó szabályzatokat az egyetemi tanács javaslatára a közoktatási miniszter állapítja meg.

15.§.

Az egyetem évi fenntartására szükséges költségek, a mennyiben a létező egyetemi alapokból eléggé fedezhetők nem lennének, az országos pénztárból a törvényhozás által az évi költségvetésekben megszavazandó összegekkel fognak pótoltatni.

16.§.

Az egyetem az 1848:évi XIX.t.c.z. értelmében ezentúl is a közoktatásügyi miniszter hatósága alatt áll.

17.§.

A jelen törvény végrehajtásával s az egyetemnek ezen törvény értelmében való szervezetét s igazgatását rendező részletes szabályok megállapításával a közoktatásügyi miniszter bizatik meg.

B. Eötvös József, s.k.

A pesti kir. magy. egyetem újból szervezése tárgyában elő-
terjesztett törvényjavaslat

I N D O K O L Á S A.

Az 1848:XIX.törv.czikk midőn első §-ában a ma-
gyar egyetemet a közoktatásügyi miniszter hatósága alá
rendelé, egyszersmind 2-ik §-ában kimondá "az oktatás és
tanulás szabadságának azon elvét, hogy egy részről a ta-
nuló arra nézve, mely tant, és melyik tanártól kívánja
hallgatni, szabad választást tehessen; más részről: hogy
a rendes tanárokon kívül más jeles egyének is, a miniszte-
rium által ideiglenesen megállapítandó, későbbben pedig
törvény által meghatározandó feltételek mellett oktathassa-
nak", és a 3-ik §-ban "ezen elvnek alkalmazását a közokta-
tásügyi miniszterre bizza, ki tudósítását ez és egyéb e
részben teendők iránt a legközelebbi országgyűlésnek be-
nyújtandja."

A tanszabadság azon mérvben, melyben annak
alkalmazását az idézett törvény a közoktatásügyi minisz-
terre bizza, érvényesítve van: a rendes tanárokon kívül
rendkívüli- és magán-tanárok is működven az egyetemen, s a
tanulóknak szabadságukban állván tárgyaikat bármelyik, azo-
kat előadó tanártól hallgatni.

Az egyetemenél szükséges egyéb teendőkre nézve
eddig nem terjeszthettem elő javaslatokat, részint a kor-

mánynak a parlamentáris igazgatás első pár évében az első rendezkedéssel való nagy elfoglaltsága, részint a mult 1865/8-iki országgyűlésnek egyéb halaszthatlan országos ügyekkel elhalmozottsága miatt. Azonban, mihelyt a viszonyok rendeződése lehetővé tette, azonnal siettem az egyetemről törvény által kivánt előterjesztéseimet elkészíteni.

Az egyetem vagyoni állapotáról szóló jelentésemet a minap volt szerencsém az 1870. évre tartozó költségvetési előiránnyal a tisztelt képviselő háznak benyújtani.

Az egyetem szellemi ügyeire nézve azt hívném, hogy a törvény kivánalmának legcélszerűbben megfelelhettek az által, ha ezen országos főtanodának a tudományos élet jelen fejlettsége által igényelt újból szervezését célzó egy oly törvényjavaslatot terjeszték az országgyűlés elé, melyben a tanszabadság elve még nagyobb kiterjedésben és határozottabban érvényesítették, mint azt az 1848. XIX. törv. cikk megállapítja.

Bármennyire szokatlan is az egyetemek szervezetét országos törvényben határozni meg, de részemről már azért is szükségesnek láttam az új szervezetnek legalább alapvonalait törvényjavaslathoz terjeszteni elé, mert óhajtom, hogy a tanszabadság, s annak minden következményeiben való szigorú alkalmazása törvénnyel biztosítottassék.

1.§.

A törvényhozás elé tisztelettel benyújtott ezen törvényjavaslatomnak a tudomány-karok minőségét és létszámát megállapító 1.§-ban különösen azon pontra nézve

kell indokaimat előadnom, mely a most létezőkön felül még két új - t.i. egy protestáns és egy gör. keleti theológiai tudomány-kar felállítását rendeli el.

Az egyetemnek, mint országos főtanodának újból rendezésére nézve a képviselőház 1868.évi november 13-án tartott ülésében Deák Ferenc képviselő által általános helyeslés között kifejtett azon elvet fogadta el, hogy az egyetem vagyonában lévő katholikus /illetőleg kath. célra tett/ alapítványok továbbra, s eredeti célukra biztosittassanak, és ha szükséges, e célra a vagyon többi részétől külön is választassanak.

A keresztyén hitfelekezeteknek az 1848:XX. és 1868:LIII.t.cikkekben biztosított egyenjoguságánál - és a fentebb említett országgyűlési határozatnál fogva az egyetemen, mint tisztán országos intézeten csak két módon szervezhetők a tudomány karok /facultates/ t.i.:

1-ször, vagy úgy, hogy semmi theológiai facultas ne legyen; tehát a most létező kath. theológiai facultas is szüntettessék meg;

2-szor, vagy pedig úgy hogy minden törvényesen bevett s egyenjogú hitfelekezetek számára állittassanak theológiai karok.

Ha az első módzat szerint a létező kath. theológiai kar megszüntettetnék, vagy eltávolítottatnék, az országgyűlési határozat értelmében is a kath. felekezeti célra szolgáló részét az egyetem vagyonának el kellene választani, s a rom.kath. egyháznak hasonló célra átadni.

Agonban, ha a kath. theológiai facultást, /mely a többi karok között a bölcsészettel legelőször jött létre, és a mai egyetemnek két század előtt magvát képezte/ meg akarnánk szüntetni, az egyetem vagyonáról előterjesztett jelentéséből látható, miként a vagyon eddig együttesen kezelésénél s az alapok összekevert voltánál fogva, a theolog. kart illető vagyon-rész különválasztása roppant nehézségekkel járó, hosszas és oly bonyolodott munka volna, melynél még attól is lehet tartani, hogy csak törvényes eljárással leend eszközölhető. - Már az anyagi körülményeknél fogva is és az egyetem történeti múltjánál fogva, célszerűbbnek láttam a második módhoz fordulni és a katolikus kar mellé egy gör. keleti s egy protestáns theológiai facultást is felvenni annyival inkább, mert miként a tudomány művelésében első helyen álló németországi egyetemek tanusítják, egyrészt az egyetemen különböző theológiai karok lételem semmit sem nehezíti a tudomány szabad művelődését és terjesztését, s másrészt alapos reményünk lehet reá, hogy azok ifjeknek, kik az ország fővárosában és egyetemen / hol már karoknál előadott tudományokat is hallgathatnak/ nagyobb alkalmuk leend, magukat több oldalról kiművelni, mint a kizárólag szemináriumokban képzett papnövéndékeknek.

A másik pont, mely az egyetem eddigi szerkezetében változást idéz elé az, mely a bölcsészeti kar mellé annak kiegészítőjéül egy gyakorlati középtanodai tanár-képezés felállítását rendeli. Az egész hazában egyetlen tanárképző intézet sem lévén, hogy mennyire égető szükség ily intézet létesítése, s hogy az legalkalmasabban az egyetem bölcsészeti ka-

rával kapcsolatban állitható fel, ezt részletesen indokolni nem is szükséges.

3.§.

A tanítószemélyzetnek e szakaszban való osztályozása, az egyetemi oktatás természetéből önként következően, csupán a végső kikezdésre nézve kell megjegyezni azon körülményt, miként vannak tudományok /p.o. csallagászat, bizonyos elvek/ melyeknél alig számíthatunk évenként 2-3 tanulóra, s melyekhez a tanár részéről legalább is annyi készütség és munka kívántatik, mint egyéb, - százak által hallgatott tudományokhoz. Ily tárgyakra csak azon esetben reményelhetünk kitünőbb egyéneket magántanárokkul megnyerhetni, ha azok a tandíjon felül állami segélyre is számíthatnak.

4.§.

A tanári tudományos képesítettséget nem kizárólag ugyanazon egyetemen szerzett oklevéllel lehetővé lehet bizonyítani, a tanítás szabadsága érdekében, és azért, hogy minden tudományos erő előtt lehetőleg nyitva legyen az út az egyetemi működésre, célszerűnek láttam törvényben kimondani:

1- ször, hogy bármelyik hazai egyetemnél oklevéllel képesített, vagy

2-szor, más /irodalmi s egyéb/ uton tudományos képesítettséget bebizonyított - egyén alkalmazható tanárul.

Azonban a theológiai karoknál nem egyedül az általános tudományos képzettség levén figyelembeveendő, a felekezeti feltételek elhárítására, célszerűnek látom, hogy az illető egyházak ajánlatára neveztesse ki tanárokat.

A fentebb előadott okból s a szabad verseny érdekéből tartom szükségesnek, hogy magántanárok meghatározatlan számmal legyenek alkalmazhatók.

Oly magántanárok oklevele, kik huzamos ideig /három évig/ nem tartanak előadást, elévül. Ez elévülést azért látom szükségesnek, mert megtörténhetik, hogy p.o. valaki magántanárul kineveztetése után más pályára lépven, huzamos ideig nem foglalkozik azon tudománnyal, melyből előadásokra jogosított; s így a tudomány folytonos haladása mellett többé nincs birtokában azon ismereteknek, melyek őt a magántanárságra képesítik.

Több egyetemeknél a tapasztalás bizonyítja, hogy a kitünőbb magántanároknak is azért van kevés számú hallgatójuk, mert vizsgákat csak az illető szakbeli rendes tanár előtt lehet tenni. E körülmény a gyakorlatban korlátozza a tanszabadságot s a szabad versenyt. Ezért kell a magántanárokat is a rendes tanárokkal egyenlően jogosítani vizsgák felvételére.

5.-6.§.

A tanítás szabadságát a törvényjavaslatnak fentebbieken indokolt intézke désein kívül mindenek felett két módon lehet legszilárdabbul biztosítani.

1-ször: azáltal, hogy a tanárok anyagi helyzete egész életük tartamára akként legyen biztosítva, hogy munkatehetetlenné válásuk esetére is ne csupán a kormány jóakarataából, hanem a törvény rendeleténél fogva nyerjenek nyugdíjt.

Ezt eszközli az 5.§. - A nyugdíjrendszer az általános nyugdíjtörvényben fog megállapíttatni.

2-szor: az által, hogy a tanárok a bírákhoz hasonlóan oly független állásba helyeztessenek, hogy tudományos működéseikért, s annak irányáért, soha semmi veszélynek ne legyünk kitéve. Ezt akarja eszközölni a 6.§., midőn élethosszig kineveztetésük mellett erkölcsi, hanyagsági, és büntényi eseteket kivéve, sem elmozdítottatásuk, sem hátrátételük, sem akaratuk elleni nyugdíjaztatásukat nem engedi meg; midőn hanyagsági s erkölcsi vétségekben magából a tanári karból alakított /esküdtszékszerű/ bíróság által ítélte és midőn büntény esetében is, csak a rendes bíróság ítélete határoz tanári állása felett is.

A tanári karból alakított fegyelmi bíróság eljárásánál csupán az tűnhetik fel sajátságosnak, hogy ugyanazon bíróság eszközli a vizsgálatot, amely ítél. Azonban ezt indokolják azon sajátságos viszonyok, melyek között ez egész fegyelmi eljárás eszközölhető és azon körülmény, hogy ez eljárást csak akkor lehetne változtatni, ha a vizsgálat megejtésére külön testület alakítottatnék, mi még több nehézséggel jár.

7.-9.§.

A tanszabadság egyik oldala a tanítás szabadsága, mely a fentebb indokolt szakaszokban van megállapítva és biztosítva: - a másik oldala a tanulás szabadsága, mely a 7., 8., és 9.-ik szakaszokban állapítottatik meg.

A tanulás teljes szabadság első feltétele, hogy az egyetemi előadások hallgathatására s ott ismeretek szerzésére, mindenki előtt nyitva legyen az ut, s ne csak azok előtt, kik bizonyos megszabott előképzettséget kimutat-

nak: továbbá, hogy az egyetemen szerzett képezettség el is legyen ismerve. Ez okból a 7.§. szerint nemcsak, hogy rendkívüli tanulóul mindenki /előképzettség igazolása nélkül, is/ szabadon mehet az egyetemi előadásokra, hanem a látogatott előadások hallgatásáról bizonyítványt is nyerhet és a hallgatott tantárgyakból vizsgát is tehet:

A tanulhatás szabadsága azonban ily korlátlan mérvben csak úgy engedhető meg, ha az állami felügyeletet igénylő szakpályákhoz /jogi, orvosi és tanári pályák/ szükséges előképzettség iránt külön intézkedés történik, ami a 8.§-ban rendeltetik.

Az egyetemi tanulás szabadságának másik kelléke, hogy a tanulók saját választásuk szerint szabadon hallgathassák tantárgyaikat bármelyik azokat előadó tanártól. Ez van kimondva a 9.§-ban.

A tantárgyak választása a rendes tanulókra nézve annyiben van korlátozva, amennyiben a tanfolyam tartama, és az elvégzendő tantárgyak a kormányáltal állapítottak meg, ezt azonban nélkülözhetetlenné teszi az oktatásban a szabadság mellett épp oly szükséges rend és azon körülmény, hogy nem lehet föltétlenül reá bízni a tudománnyal még ismeretlen ifjakra a tanulás tartalmának és sorrendjének meghatározását.

10.§.

Hasonlóul az oktatásban is kellő rend és pontosság igényli a 10.§. rendeletét. A beiratás által a tanulók önként kötelezvék magukat az illető előadások látogatására. Ez önként vállalt kötelezettségük teljesítésére szörítés nem ellenkezik a tanszabadsággal.

11.§.

A tabulóknak oly fontosabb vétségeit, melynek következése az egyetembőli kizáratás lehet, s így az illetőnek egész pályája felett határozhat, célszerűnek láttam a 6.§-ban megállapított fegyelmi bíróság ítélete alá bocsátani, ezáltal leginkább vélvén elkerülhetni, a hozandó ítéletbe bármely részrehajlásnak, vagy szenvedélynek még látszatát is.

12.§.

Nézetem szerint a rektori méltóság betöltésénél csupán az egyéni képesítettség, a tanári karnak az illető egyén iránti bizalma, s az időszerű körülmények kell, hogy irányadók legyenek. Ezért láttam szükségesnek az eddigi azon gyakorlatot, mely szerint a pesti egyetemnél sor szerint évenként más karból választattak a rektorok, oda módosítani, hogy azok évenként bármely karból szabadon választhatók.

15.§.

Az egyetem országos főtanoda levén, önkényt értetik, hogy évi szükségei, amennyiben saját alapjainak jövedelméből nem volnának eléggé fedezhetők, az országos pénztárból lesznek a törvényhozás által pótlandók.

14. és 17. §§.

A fegyelmi eljárásra és a törvényjavaslatban meghatározott szervezeti alapnak részletes keresztülvitelére szükséges szabályzatokat lehetetlen határozni meg. 1-ször: mivel azok megállapításánál igen sok -a törvényhozás által nem is tárgyalható - tudományos kérdések és helyi s időszerű

apró körülmények veendőik figyelembe; 2-szor: mivel ily szabályok a körülmények változtatásával gyakrabban változtatandók, mint maga a törvény. - Ezért a 14. és 17.§§-ok azok elkészítését az egyetemi tanácsra és a közoktatási miniszterre bizzák.

B. Eötvös József s.k.

T Ö R V É N Y J A V A S L A T

Kolozsváron országos egyetem felállítása tárgyában.

1.§.

Kolozsvár sz.k. városban országos főtanodául egy királyi egyetem állittatik és 1870. év október havában megnyittatik.

2.§.

Az összes egyetemi működés a következő három tanszakra, vagy tudomány karra különül, u.m.:

- 1/ bölcsészet-, nyelvészet- és természettudományi,
- 2/ orvosi,
- 3/ jogi- és államtudományi karra.

A bölcsészet-, nyelvészet- és természettudományi karhoz kapcsolva, annak kiegészítő részeül egy gyakorlati tanár-képezde állitandó.

Ezen egymással tökéletesen egyenjogú három tudománykar mindegyike külön önálló egészet képez saját tanárainak s önmaga által választandó dékánjainak vezetése alatt.

Az egyes tudománykarok /facultates/ felett áll közigazgatási s minden kart közösen érdeklő ügyek intézésére a karok összessége által választott tanács és annak elnöke, az egyetem rektora,

3.§.

Az egyetem tanítói és tanulói személyzete, valamint a tanítás és tanulás szabadsága, a pesti egyetem újból szervezéséről szóló évi törv.cikk, 2.3. 4.5.6.7.8.9.10.11.12.13. és 14.§§-ai szerint rendeztetik.

4.§,

Az egyetem anyagi szükségéi a törvényhozás által évenként megszavazandó országos erővel fedeztetnek.

5.§.

A kolozsvári országos egyetem a közoktatás-ügyi miniszter hatósága alatt áll.

6.§:

A jelen törvény végrehajtásával, s az egyetemnek ezen törvény értelmében való szervezetét s igazgatását rendező részletes szabályok megállapításával a közoktatásügyi miniszter bizatíik meg.

B. Eötvös József s.k.

Melléklet a 429. számú irományhoz.

A kolozsvári egyetem felállításáról előterjesztett
törvényjavaslat

I N D O K O L Á S A.

Az országban lévő egyetlen egyetem magában már egyáltalában nem képes kielégíteni a nemzet művelődési szükségzeit. - Tanusítja ezt azon körülmény is, hogy bár évenként több, mint 700 magyarhoni ifju tanul a bécsi és a külföldi egyetemeken, a pesti egyetemen is oly nagy számmal vannak az ifjak, hogy a jogi és orvosi károk legfontosabb tantárgyaira nem férnek be a tantermekbe, s a hallgatók jelentékeny száma kénytelen sokszor visszatérni az előadásokról. E baj méginkább fog növekedni a közelebb jövőben, mert alapos reményünk lehet reá, hogy az egyetemi oktatás célba vett újból szervezésével tetemesen szaporodni fog a hallgatók létszáma.

Mennyire elégtelen Magyar- és Erdélyország 14 milliót haladó lakosságának egy egyetem: eléggé kitűnik ez már abból is, ha a művelt államok főtanodáit tekintjük. A Lajtán túli tartományokban nem egészen 18 millió lakosság között öt, Poroszországban két és Schweiczban négy egyetem

s, egy politechnicum van.

A lakosság létszámán kívül még azon körülmény igényli különösen Magyarországon több egyetem felállítását, hogy a magyar nyelv elszigetelt voltánál fogva, jelenben semmi egyetemi tudományos verseny nem fejlődhetvén ki, s a hazai tudományos erők nem nyerhetvén elég pályatért, e miatt nagyon akadályozva van mind a tanerők kiképződése, mind a tudományosságnak haladása.

Ezen okoknál fogva szükségesnek látom a pesti kir. egyetemen kívül még egy országos egyetemnek Kolozsvárott leendő felállítását.

Azt hiszem, hogy a második magyar egyetem legméltóbb helye Kolozsvár, mely társadalmi központjául szolgál egész Erdélynek s Magyarország ahhoz közel eső épen azon vidékeinek, melyek Buda-Pesttel legkevesebb összeköttetésben vannak.

A javaslatnak az egyetem szervezetére vonatkozó része csak azon egyetlen pontban tér el a pesti egyetem újjászervezésére előterjesztett törvényjavaslattól, hogy a kolozsvári egyetemen a theológiai karok teljes kizárásával csupán három /t. i. bölcsészeti-, jogi-, és orvosi/ tudománykar állíttatnék fel. - Miután az egyetem egészen most fog megállapittatni, itt nincsen semmi a multból származó oly sajtáságos viszony, mely a pesti egyetem körülményeihez hasonlóul igényelné a theológiai karok felállítását; s ennél fogva itt sokkal célszerűbbnek látom ezuttal a lelkészképzést az illető felekezetek teendőjeül hagyni fenn.

A felállítandó három kar egészen a pesti egyetem újból szervezésére előterjesztett törvényjavaslatomban előadott szakaszok szerint fogna szerveztetni.

B. Eötvös József s.k.

T Ö R V É N Y J A V A S L A T

a József-műegyetem újból szervezése tárgyában.

A József-műegyetem, mint az országban levő állami egyetemekkel egyenlő állásu tudományos tanintézet és országos technikai főtanoda a következőleg szerveztetik.

1.§.

a József-műegyetem a következő öt szakosztályt foglalja magában, u.m.

1-ör: mérnöki,

2-or: építészeti,

3-or: gépészmérnöki,

4-er: vegyészeti, és

5-ör: bölcsészeti s általános műtani szakosztályt.

A bölcsészeti s általános technikai osztályban a bölcsészeti s közgazdasági tudományok mellett különösen azon tudományok adatkak elő, melyek a reál- ipar- és kereskedelmi iskolákba készülők szaktanárok, továbbá az iparos s kereskedői pályára magasabb tudományos szakképzettséget szerezni óhajtok kiképzésére szükségesek. Ezen szakosztályhoz kapcsolva, annak kiegészítő részeül egy a fentebb említett szaktanári pályákra előkészítő gyakorlati tanárképezde állittatik.

A szakosztályok önmaguk választotta dékánjaik vezetése alatt egymással teljesen egyenjogú részeit képezik a műegyetemnek.

2.§.

A József-műegyetemben az egyes szakosztályokhoz szükséges gyűjteményeken és műhelyeken, úgy szintén a könyvtáron felül egy általános mű- és ipari muzeum állittatik fel.

3.§.

A József-műegyetem személyzete áll:

1-ör: a tanítói személyzetből,

2-or: a műegyetembe felvett tanulókból, és

3-or: a műegyetem házi ügyeinek viteléhez a tanárokon kívül szükséges tisztviselőkből.

4.§.

A tanítói személyzetre, mindennemű tanárok s tanítók alkalmaztatására s állására nézve a pesti egyetem újból szervezéséről szóló törvénycikk 3, 4, 5, és 6-ik §-ai érvényesek; azon különbséggel, hogy a 6-ik §-ban irt fegyelmi bíróságba sorshuzással 15 tag választandó, s e közül vádló is 4-et, vádlott is 4-et vethet vissza.

5.§.

A tanulók minőségére, felvételére tanulási szabadságára s kötelességére, úgy szintén a fegyelmi rendtartásra a pesti egyetem újjá szervezéséről szóló törvénycikk 7. 9. 10. 11. §§-ai érvényesek; a 11.§-nak a jelen törvénycikk 4-ik §-a értelmében alkalmazásával.

6.§.

A mérnöki, építészeti s gépészmérnöki és a tanári szakpályákhoz, úgy szintén a vegyészeti oklevél elnyeréséhez szükséges előképzettségnek és vizsgáknak megállapítása iránt

a közoktatásügyi miniszter külön intézkedik.

7.§.

A József megyetemi hatóságokat képezik:

1-ör: első fokon mindenik szakosztálynak külön, rendes és rendkívüli tanáraiból álló tanári testület, a saját kebelükből évenként újra választott dékánok vezetése alatt. A dékánválasztás alkalmával mindegyik szakosztály összes magántanárai is önmaguk közül két egyént választanak, kik a saját szakosztályukbeli dékán választásánál szavazattal bírnak.

2-or: másod fokon valamennyi szakosztály összes rendes és rendkívüli tanárai által önmaguk közül választott, s 14 tagból álló megyetemi tanács a megyetem rektorának vezetése alatt, kit szinte valamennyi szakosztályok összes rendes és rendkívüli tanárai, s mindegyik szakosztály magán tanárainak fentebb nevezett két két képviselői választanak évenként újra bármelyik szakosztály tanárai közül.

8.§.

A megyetem házi s vagyoni ügyeinek kezelésére szükséges tisztviselőket a közoktatásügyi miniszter nevezi ki.

E tisztviselők fegyelmi tekintetben a megyetemi hatóságok alatt állnak s szintén nyugdíjra jogosítvák a pesti egyetem újjá szervezéséről szóló törvénycikk 5.§-a értelmében.

9.§.

A József megyetemben szükséges fegyelmi rendtartásra s eljárásra vonatkozó szabályzatokat, a megyetemi tanács javaslatára közoktatási miniszter állapítja meg,

10.§.

A József-műegyetem évi fenntartására szükséges költségek, az országos pénztárból, a törvényhozás által az évi költségvetésekben megszavazandó összegekkel fognak fedeztetni.

11.§.

A József-műegyetem közoktatásügyi miniszter hatósága alatt áll.

12.§.

A jelen törvény végrehajtásával s a József-műegyetemnek ezen törvény értelmében való szervezetét s igazgatását rendező részletes szabályok megállapításával a közoktatásügyi miniszter bizatik meg.

B. Eötvös József s.k.

Melléklet a 430.számú irományhoz.

A József-műegyetem újból szervezését tárgyazó törvényjavaslat

I N D O K O L Á S A.

Az 1846-ban az akkori kormány által felállított József-ipartanoda, midőn lassanként műegyetemmé emeltetett, nem lett egyszersmind belső szerkezetében is akként átalakítva és gazdagítva, hogy mostani állapotában főtanodai feladatának, a technikai felsőbb tudományos oktatás jelenkori igényeinek, és a hazai szükségeknek megfelelhessen; úgy hogy, ha a hazánkban létező ezen egyetlen felsőbb műtani tanintézetet valóban a technikai tudományok egyetemévé akarjuk emelni, nem elég azt csupán külső berendezésére s felszerelésére nézve gazdagítani; hanem szükséges egész szerkezetére nézve újból szervezni.

Midőn a József-műegyetem ezen újjászervezését tárgyazó és a t. országgyűlésnek tisztelettel benyújtott törvényjavaslatom indokait óhajtom előadni, nem látom szükségesnek, hogy magát a törvényjavaslat alapeszméjét is fejtegessem e helyen, miután a tanszabadság alkalmazásának ugyan azon elve és a tudományos oktatásnak ugyanazon felfogása szolgált ezen javaslatom alapjául is, mely a pesti és a kolozsvári egyetemekre vonatkozó törvényjavaslataim készítésénél vezérelt. Ez alkalommal tehát csupán a törvényjavaslat egyes részletei-

nek indokolására szoritkozhatom.

Mielőtt azonban az egyes szakaszok indokolásába bocsájtkoznom, a t. javaslat bevezetésének azon tételére, melyben a müegyetem a többi államá egyetemekkel egyenlő állásnak mondatik, kell megjegyeznem, hogy miután a müegyetemen a matematikai és minden természettani tudományok a vizsgálódás ép oly magaslatán és ép oly szabad tudományos módszerrel adatnak elő, mint általában minden tudomány az egyetemen miután a mérnöki és technikai életpályákra ép oly tudományos képzettséget és képesitettséget /habilitatio/ kell az illetőknek szerezhetni a müegyetemen, mint p.o. a jog s orvosi pályákra készülőknak az egyetemen; s miután ezeknél fogva a külföldi müegyetemek is az egyetemekkel egyenrangú tanintézetekül szervezvék és tekintvék: célszerűnek látom, hogy a törvényben mondassék ki a müegyetemnek az állam többi egyetemeivel egyenlő állása: és hogy azután az: mint egyetemi főtanoda szerveztessek.

1.§.

A müegyetem ujjaszervezésének egyik legfontosabb részét képezi a szakosztályok megállapítása és szervezése.

Az összes technikai tudományok előadásainak egyes különböző szakosztályokra való beosztásánál, s illetőleg a müegyetemben ily szakosztályok felállításánál nem annyira az elméleti tudományos, mint inkább az egyes gyakorlati célok lehetnek irányadók; vagyis más szóval, ezen szakosztályok nem annyira a szerint állapithatók meg, a mint a matematikai

és természeti tudományok önmagukban ismét különböző egyes ismeretkörökre válnak szét; hanem inkább a szerint, a mint ezen tudományos ismeretek a gyakorlati foglalkozás bizonyos munkaköreiben alkalmazhatók, és a különböző physikai ismeretek is bizonyos gyakorlati célokra koncentrálhatók.

Ezen gyakorlati alapon, és a külföldi legjelesebb müegyetemek szervezetének figyelembevételével állapítottam meg a t. javaslatomban előadott szakosztályokat.

A gyakorlati célok alapján osztható a müegyetemi oktatás különösen: 1/ mérnöki, 2/ építészi, 3/ gépészmérnöki és 4/ vegyészeti szakosztályokra. Mivel azonban a müegyetem nem csupán kizárólag bizonyos gyakorlati pályákra képező szakiskola, hanem egyszersmind tudományos főtanoda; benne oly ^{is} tudományoknak/kell műveltetnie, melyek az említett 4 szakosztályok egyikébe sem sorozhatók kizárólag, de mindegyik szakosztály tanulóinak valódi tudományos kiképzéséhez szükségesek. Továbbá több oly gyakorlati pálya van, a melyhez oly technikai tudományos ismeretek kívántatnak meg, melyek a fentebbi 4 osztályba szintén nem sorozhatók.

Mindezen ismeretek s tudományok tanítása foglaltatik össze az 5-ik s általam ugynevezett "bölcészeti és általános műtani szakosztályban", mely körülbelül hasonló állást foglaland el a müegyetemen, mint a bölcészeti kar az egyetemen. Ezen 5-ik szakosztályhoz kapcsoltatva, annak kiegészítő részeül állittatik fel egy oly tanárképezde, melyben az alsóbb és felsőbb körü reál-, ipar- és kereskedelmi iskolákba szaktanári pályákra készülők nyernének gyakorlati kiképeztetést.

A pesti és kolozsvári egyetemek bölcsészeti karaihoz kapcsolva állittatni javasolt tanárképezdek nem pótolhatják a müegyetemi tanárképezdet. Mert igaz ugyan, hogy a bölcsészeti karban is előadatnak matematikai és természeti tudományok, de ott először nem adatik elő azoknak minden egyes ága oly terjedelemben, mint a müegyetemen és másodsor nem tanittatik közel sem oly mérvben azoknak alkalmazása az ipari-, kereskedelmi- s egyéb gyakorlati tárgyakra. Holott az ipar- és reáliskolák tanárainak a tudomány gyakorlati alkalmazását kell ismerniök. Ide járul azon körülmény, hogy a reáliskolák a müegyetemre lévén előkészítő intézetek, azoknak tanárai is legcélszerűbben a müegyetemen képezhetik ki magukat.

2.§.

Az egyes szakosztályokhoz szükséges gyűjteményekben inkább a matematikai s technikai munkálatokhoz és természeti kísérletekhez szükséges készletek és taneszközök szereztetnek be. Az általános mü- és ipari muzeumban pedig kész gépek, gép-minták, építészeti minták, kész ipartermények s iparos műszerek gyűjtetnének össze, sőt a mennyire az ezen gyűjteményre fordítandó összegek megengedik, e muzeum egyik feladata volna: egyfelől a mültra nézve az ipar és a technikai működés kifejlődését előtüntető eszközöket és készítményeket, más felől a legujabb terményeket és találmányokat megszerezni. Így hasonló lenne e muzeum a párisi "conservatoire des arts et metiers"-hez. Ezen muzeum a hét bizonyos napjain a közönség s különösen az iparosok számára is nyitva volna.

3.,4.,5.,7.,8. és 9. §§.

Miután a műegyetemnek a pesti s kolozsvári egyetemekkel egyenlő állása mondatik, s ebben is hasonló tanszabadság léptettetik életbe, ennél fogva az egyetem egész személyzetének, ugy a tanároknak, mint a tanulóknak és a tisztviselőknak ugyanazon állás biztosítandó, mint a többi egyetemen, s a műegyetemi hatóság is a pesti s a kolozsvári egyeteméhez hasonlóul szervezendő. Ezért a 3.,4.,5.,7.,8. és 9. §§.-ban részint egyszerűen a pesti egyetemre vonatkozó t. javaslat illető intézkedéseire hivatkoztam: részint hasonló intézkedést állapítottam meg. Csupán a 4. és 7. §§.-ban a hatóság személyzetének létszámát kellett a műegyetem tanárainak létszámához alkalmaznom.

6. §.

Hogy az ezen szakaszban említett szakpályára képesítő előkészültség és vizsgák iránt már a jelen törvényben részletes intézkedés állapittassék meg, azt két okból nem látom célszerűnek:

1-ször: mivel mind azt, hogy micsoda tantárgyakból, mind pedig azt, hogy minő módozattal tétessenek le a képesítő szakvizsgák, csak akkor lehetend véglegesen meghatározni, ha a jelen t. javaslatban tervezett szakosztályok szervezve és teljesen felállítva lesznek. Ezen szakosztályok pedig a helyiségek és tanerők hiányában csak fokenként állíthatók fel s illetőleg egészíthetők ki. Addig kénytelen a kormány a képesítő vizsgák iránt ideiglenesen, s időnként a körülményekhez mérten intézkedni. Azonban ily rendelkezések nem foglalhatók be a műegyetem állandó törvényébe.

2-szor: mivel nézetem szerint a képesítő vizsgák
iránt a közoktatásügyi- miniszternek az illető szakminiszte-
rekkel egyetértőleg kellend intézkednie.

10.§.

A József-megyei nem lévén alapítványi va-
gyona, a fenntartására szükséges kiadások egészen az országos
pénztárból fedezendőek.

B. Eötvös József s.k.

Báró E ö t v ö s J ó z s e f

egyetemi törvényjavaslatai indokolással együtt.

I.	Törvényjavaslat a pesti királyi magyar egyetem újból szervezése tárgyában	1
	A pesti kir. magyar egyetem újból szervezése tárgyában előterjesztett törvényjavaslat indokolása.	8
II.	Törvényjavaslat Kolozsváron országos egyetem felállítása tárgyában	18
	A kolozsvári egyetem felállításáról előterjesztett törvényjavaslat indokolása	20
III.	Törvényjavaslat a József-műegyetem újból szervezése tárgyában	22
	A József-műegyetem újból szervezését tárgyazó törvényjavaslat indokolása	26

Az 1869.-ik évi ápril hó 20-dikára hirdetett

Országgyűlés

képviselőházának irományai

IV. kötet. / 262 l./

428. szám.

T Ö R V É N Y J A V A S L A T

a pesti királyi magyar egyetem újból szervezése tárgyában.

Az 1848.évi 19. t.c. értelmében a pesti kir. magyar egyetem, mint országos főtanoda, a tanszabadság elvének alapján következőleg szerveztetik:

1.§.

Az egyetemi tanítás és összes tudományos működés következő hat külön tudomány-karra /facultas/ oszlik, u.n. 1-szor: a bölcsészet-, nyelvészet- és természettudományi; 2-szor: orvosi; 3-szor: jog- és államtudományi; 4-szer: a római katolikus theológiai; 5-szor: a görög-keleti theológiai; 6-szor: protestans theológiai tudomány-karokra.

A bölcsészet-, nyelvészet- és természettudományi karhoz kapcsolva annak kiegészítő részéül egy gyakorlati tanárképezde állittatik.

Ezen egymással tökéletesen egyenjogú hat tudománykar mindegyike külön önálló egészet képez saját tanárainak^s /ön-maga által választandó dékánjainak vezetése alatt.

Az egyes tudománykarok /facultates/ felett áll közigazgatási s minden kartközösen érdeklő ügyek intézésére a karok összege által választott tanács és annak elnöke: az egye-

tem rektora.

2.§.

Az egyetem személyzete áll: 1-ször: a tanítói személyzetből, 2-or: az egyetembe felvett tanulókból és 3-or: az egyetem házi ügyeinek viteléhez a tanárokon kívül szükséges tisztviselőkből.

3.§.

A tanítói személyzetet képezik: 1-ör: a rendes, 2-szor: a rendkívüli, 3-szor: a segédtanárok, 4-szer: a magántanárok és 5-ször: a köztanítók /nyelvek, tornaszat, rajz, stb. tanítói/.

A rendes és rendkívüli tanárok mellé, hol a szükség kívánja, tanársegédek /assistensek/ alkalmaztatnak.

A rendes és rendkívüli, valamint a segédtanárok és a köztanítók, ugy szintén a tanársegédek az egyetemtől évi fizetést huznak, a magán tanárok pedig csak előadások tartására s az azokért meghatározott tandíjak élvezetére jogosítvák.

Azonban kitűnő s oly tudományt mívelő magán tanároknak, kiknek a tárgya természeténél fogva kevés számú hallgatójuk lehet, rendkívüli esetekben évi segélyt adhat a közoktatási miniszter.

4.§.

A rendes és rendkívüli tanárokat a közoktatásügyi miniszter előterjesztésére ő Felsége, - a segédtanárokat, köztanítókat, valamint a magántanárokat pedig a közoktatási miniszter nevezi ki /s illetőleg jogosítja

előadások tartására/ oly egyének közül, kik vagy valamely hazai egyetemenél oklevéllel nyilvánítottak egyetemi tanárságra képesítették, vagy pedig irodalmi s egyéb tudományos működésük a - tudomány művelésében szerzett érdemeik által nyilvánosan bebizonyították képesítetttségüket.

A három theológiai karba a tanárok és magántanárok az egyéni képesítetttség mellett az illető egyházak ajánlata alapján neveztetnek ki.

A tanársegédeket az illető kar tanári testületének ajánlata alapján hasonlóul a közoktatásügyminiszter alkalmazza.

Magántanárok meghatározatlan számmal nevezhetők ki.

Azonban ha kinevezett magántanár kinevezésétől számított három évig meg nem kezdi előadásait, vagy ha előadásainak megkezdése után egy folytában három tanév alatt egy fél évig előadást nem tart ezen esetben magántanári jogosítotttsága elévültül tekintendő.

Magántanárok a vizsgákon a tanárokkal egyenjogúan vizsgálhatnak.

5.§.

A rendes, a rendkívüli és a segédtanárok, valamint a köztanítók nyugdíjra jogosított állami köztisztviselőkül tekintetnek.

A nyugdíj-rendszer külön törvényben fog megállapittatni.

6.§.

Ugy a rendes, mint a rendkívüli és a segédtanárok élethosszig neveztetnek ki és erkölcsi vétség,

hivatali hanyagság, vagy közbüntény eseteit kivéve, sem el nem mozdíthatók, sem más állomásra, vagy kisebb fokú fizetésre nem helyezhetők, sem saját beleegyezésük nélkül elő nem mozdíthatók, ugy szintén saját beleegyezésük nélkül /a tanári működésre véglegesen tehetetlenné tevő betegség eseteit, vagy öregséget kivéve/ nyugalomba sem helyezhetők.

Hivatali hanyagság és erkölcsi vétség eseteiben a vádlott tanárnak elmozdítása s illetőleg nyugalombahelyezése, vagy más állomásra áttétele felett, az egyetem összes tanárai közül sorshuzás utján alakított bíróság ítél. - E bíróság sorshuzással 24 tagból áll, kik közül visszavethet a vádlott hatot és a vádló hatot.

A vádlott és vádló visszavetései után is megmaradt tagok közül elnököt választanak és szavazattöbbséggel ítélnek. A vizsgálatot is ugyanezen fegyelmi bíróság eszközli.

Minden ezen bíróság elé tartozó esetekben rendes vádló azon kar dékánja, melyhez a vádlott tartozik. Azonban vádat emelhet az illető fakultás tanári kara is szavazattöbbséggel választott megbizottja által.

Ha a fegyelmi eljárás dékán ellen kívántatik, az egyetem rectora, vagy az illető facultas tanári kara említett megbizottja által emelhet vádat.

A rektor ellen bármelyik dékán, vagy bármely fakultás tanári kara /megbizottja által/ felléphet vádlóul.

A vád alá helyezés s a fegyelmi bíróság megalakítása az egyetemi tanács által rendeltetik el a vádló kívánatára. Közbüntény eseteiben a rendes bíróság ítélete

határoz tanári állása felett is. Azonban vádlottnak a birói vizsgálat megkezdésétől az ítélet kimondásáig tanári működése felfüggesztetik.

7.§.

A tanulók rendes vagy rendkívüli hallgatói az egyetemi előadásoknak.

Rendes tanulók azok, kik az illető tanszakokra kiszabott előképzettség kimutatása mellett felvételi vizsga letétele folytán az illető tudománykar tanfolyamára rendes hallgatókul beiratnak.

Rendkívüli tanulók mindazok, kik valamelyik karba, vagy ott előadott akárcsak egy tudomány hallgatására is, a kellő tandíj lefizetése mellett magukat beiratják /ha szinte előképzettségüket nem igazolják is/.

A rendkívüli tanulók, ha kívánják, az általuk hallgatott tantárgyak hallgatásáról s tanusított szorgalmukról szintén kapnak bizonyítványt, sőt az általuk hallgatott tantárgyakból vizsgát is tehetnek.

8.§.

A jogi, orvosi és tanári szakpályához szükséges előképzettségnek és vizsgáknak megállapítása iránt a közoktatásügyi miniszter külön intézkedik.

9.§.

Mindegyik tudománykarban megállapítottatnak ugyan mind a tanfolyam tartalma, mind pedig azon tantárgyak, melyeket az egész tanfolyam bevégzéséig az illető szakpályára készülő rendes tanulóknak hallgatniok és elvégezniök kell, azonban a tanuók saját választásuk szerint szabadon

hallgathatják bármelyik tanár, vagy magántanár előadásain a tantárgyakat.

10.§.

Mind a rendes, mind a rendkívüli hallgatók kötelesek pontosan megjelenni azon előadásokon, melyekre magokat beiratták.

11.§.

Az összes tanulók fegyelmi tekintetben a tanítói személyzetből alakítandó egyetemi hatóság alatt állnak.

Az egyetemből kizárás eseteiben tanulók felett is a fentebbi 6.§-ban írt fegyelmi bíróság ítél, az ugyanott megállapított eljárással.

12.§.

Az egyetemi hatóságokat képezik:

1-ször: első fokon mindenik tudománykarnak külön rendes és rendkívüli tanáraiból álló tanári testület, a saját kebelükből évenként újra választott dékánok vezetése alatt. - A dékánválasztás alkalmával mindegyik tudománykar összes magántanárai is önmaguk közül két egyént választanak, kik a saját karukbeli dékán választásánál szavazattal bírnak.

2-or: másodfokon valamennyi kar összes rendes és rendkívüli tanárai által önmaguk közül választott s 24 tagból álló egyetemi tanács, az egyetem rectorának vezetése alatt, kit szintén valamennyi karok összes rendes és rendkívüli tanárai és mindegyik kar magántanárainak fentebb nevezett két-két képviselői választanak évenként

ujra bármelyik kar tanárai közül.

13.§.

Az egyetem házi s vagyoni ügyeinek kezelésére szükséges tisztviselőket a közoktatásügyi miniszter nevezi ki.

E tisztviselők fegyelmi tekintetben az egyetemi hatóságok alatt állnak, s szintén nyugdíjra jogosítvák a jelen t.c.z. 5. §-a értelmében.

14.§

Az egyetemen szükséges fegyelmi rendtartásra s eljárásra vonatkozó szabályzatokat az egyetemi tanács javaslatára a közoktatási miniszter állapítja meg.

15.§.

Az egyetem évi fenntartására szükséges költségek, a mennyiben a létező egyetemi alapokból eléggé fedezhetők nem lennének, az országos pénztárból a törvényhozás által az évi költségvetésekben megszavazandó összegekkel fognak pótoltatni.

16.§.

Az egyetem az 1848:évi XIX.t.c.z. értelmében ezentúl is a közoktatásügyi miniszter hatósága alatt áll.

17.§.

A jelen törvény végrehajtásával s az egyetemnek ezen törvény értelmében való szervezetét s igazgatását rendező részletes szabályok megállapításával a közoktatásügyi miniszter bizatik meg.

B. Eötvös József, s.k.

A pesti kir. magy. egyetem újból szervezése tárgyában elő-
terjesztett törvényjavaslat

I N D O K O L Á S A.

Az 1848:XIX.törv.czikk midőn első §-ában a ma-
gyar egyetemet a közoktatásügyi miniszter hatósága alá
rendelé, egyszersmind 2-ik §-ában kimondá "az oktatás és
tanulás szabadságának azon elvét, hogy egy részről a ta-
nuló arra nézve, mely tant, és melyik tanártól kívánja
hallgatni, szabad választást tehessen; más részről: hogy
a rendes tanárokon kívül más jeles egyének is, a miniszte-
rium által ideiglenesen megállapítandó, későbbben pedig
törvény által meghatározandó feltételek mellett oktathassa-
nak", és a 3-ik §-ban "ezen elvnek alkalmazását a közokta-
tásügyi miniszterre bizza, ki tudósítását ez és egyéb e
részben teendők iránt a legközelebbi országgyűlésnek be-
nyújtandja."

A tanszabadság azon mérvben, melyben annak
alkalmazását az idézett törvény a közoktatásügyi minisz-
terre bizza, érvényesítve van: a rendes tanárokon kívül
rendkívüli- és magán-tanárok is működven az egyetemen, s a
tanulóknak szabadságukban állván tárgyaikat bármelyik, azo-
kat előadó tanártól hallgatni.

Az egyetemenél szükséges egyéb teendőkre nézve
eddig nem terjeszthettem elő javaslatokat, részint a kor-

mánynak a parlamentáris igazgatás első pár évében az első rendezkedéssel való nagy elfoglaltsága, részint a mult 1865/8-iki országgyűlésnek egyéb halaszthatlan országos ügyekkel elhalmozottsága miatt. Azonban, mihelyt a viszonyok rendeződése lehetővé tette, azonnal siettem az egyetemről törvény által kívánt előterjesztéseimet elkészíteni.

Az egyetem vagyoni állapotáról szóló jelentésemet a minap volt szerencsém az 1870. évre tartozó költségvetési előirányzattal a tisztelt képviselő háznak benyújtani.

Az egyetem szellemi ügyeire nézve azt hívéim, hogy a törvény kívánalmának legcélszerűbben megfelelhettek az által, ha ezen országos főtanodának a tudományos élet jelen fejlettsége által igényelt újból szervezését célzó egy oly törvényjavaslatot terjeszték az országgyűlés elé, melyben a tanszabadság elve még nagyobb kiterjedésben és határozottabban érvényesítették, mint azt az 1848. XIX. törv. cikk megállapítja.

Bármehnyire szokatlan is az egyetemek szervezetét országos törvényben határozni meg, de részemről már azért is szükségesnek láttam az új szervezetnek legalább alapvonalait törvényjavaslatham terjeszteni elé, mert óhajtom, hogy a tanszabadság, s annak minden következményeiben való szigorú alkalmazása törvénnyel biztosíttassék.

1.§.

A törvényhozás elé tisztelettel benyújtott ezen törvényjavaslatomnak a tudomány-karok minőségét és létszámát megállapító 1.§-ban különösen azon pontra nézve

kell indokaimat előadnom, mely a most létezőkön felül még két új - t.i. egy protestáns és egy gör. keleti theológiai tudomány-kar felállítását rendeli el.

Az egyetemnek, mint országos főtanodának újból rendezésére nézve a képviselőház 1868. évi november 13-án tartott ülésében Deák Ferenc képviselő által általános helyeslés között kifejtett azon elvet fogadta el, hogy az egyetem vagyonában lévő katholikus /illetőleg kath. célra tett/ alapítványok továbbra, s eredeti célukra biztosittassanak, és ha szükséges, e célra a vagyon többi részétől külön is választassanak.

A keresztyén hitfelekezeteknek az 1848:XX. és 1868:LIII.t.cikkekben biztosított egyenjoguságánál - és a fentebb említett országgyűlési határozatnál fogva az egyetemen, mint tisztán országos intézeten csak két módon szervezhetők a tudomány karok /facultates/ t.i.:

1-ször, vagy úgy, hogy semmi theológiai facultas ne legyen; tehát a most létező kath. theológiai facultas is szüntettessék meg;

2-szor, vagy pedig úgy hogy minden törvényesen bevett s egyenjogú hitfelekezetek számára állittassanak theológiai karok.

Ha az első módzat szerint a létező kath. theológiai kar megszüntettetnék, vagy eltávolítottatnék, az országgyűlési határozat értelmében is a kath. felekezeti célra szolgáló részét az egyetem vagyonának el kellene választani, s a rom.kath. egyháznak hasonló célra átadni.

Azonban, ha a kath. theológiai facultást, /mely a többi karok között a bölcsészettel legelőször jött létre, és a mai egyetemnek két század előtt magvát képezte/ meg akarnánk szüntetni, az egyetem vagyonáról előterjesztett jelentéséből látható, miként a vagyon eddig együttesen kezelésénél s az alapok összekevert voltánál fogva, a theolog. kart illető vagyon-rész különválasztása roppant nehézségekkel járó, hosszas és oly bonyolodott munka volna, melynél még attól is lehet tartani, hogy csak törvényes eljárással leend eszközölhető. - Már az anyagi körülményeknél fogva is és az egyetem történeti multjánál fogva, célszerűbbnek láttam a második módhoz fordulni és a katolikus kar mellé egy gör. keleti s egy protestáns theológiai facultást is felvenni annyival inkább, mert miként a tudomány művelésében első helyen álló németországi egyetemek tanusítják, egyrészt az egyetemen különböző theológiai karok lételem semmit sem nehezíti a tudomány szabad mivelődését és terjesztését, s másrésztől alapos reményünk lehet reá, hogy azok ifjeknek, kik az ország fővárosában és egyetemen / hol már karoknál előadott tudományokat is hallgathatnak/ nagyobb alkalmuk leend, magukat több oldalról kiművelni, mint a kizárólag szemináriumokban képzett papnövéndékeknek.

A másik pont, mely az egyetem eddigi szerkezetében változást idéz elé az, mely a bölcsészeti kar mellé annak kiegészítőjéül egy gyakorlati középtanodai tanár-képezde felállítását rendeli. Az egész hazában egyetlen tanárképző intézet sem lévén, hogy mennyire égető szükség ily intézet létesítése, s hogy az legalkalmasabban az egyetem bölcsészeti ka-

rával kapcsolatban állitható fel, ezt részletesen indokolni nem is szükséges.

3.§.

A tanítószemélyzetnek e szakaszban való osztályozása, az egyetemi oktatás természetéből önként következően, csupán a végső kikezdésre nézve kell megjegyezni azon körülményt, miként vannak tudományok /p.o. csállagászat, bizonyos elvek/ melyeknél alig számíthatunk évenként 2-3 tanulóra, s melyekhez a tanár részéről legalább is annyi készülség és munka kívántatik, mint egyéb, - százak által hallgatott tudományokhoz. Ily tárgyakra csak azon esetben reményelhetünk kitünőbb egyéneket magántanárokkul megnyerhetni, ha azok a tandíjon felül állami segélyre is számíthatnak.

4.§.

A tanári tudományos képesítettséget nem kizárólag ugyanazon egyetemen szerzett oklevéllel lehetővé lehet bizonyítani, a tanítás szabadsága érdekében, és azért, hogy minden tudományos erő előtt lehetőleg nyitva legyen az ut az egyetemi működésre, célszerűnek láttam törvényben kimondani:

- 1- ször, hogy bármelyik hazai egyetemnél oklevéllel képesített, vagy
- 2-szor, más /irodalmi s egyéb/ uton tudományos képesítettséget bebizonyított - egyén alkalmazható tanárul.

Azonban a theológiai karoknál nem egyedül az általános tudományos képzettség levén figyelembeveendő, a felekezeti féltékenység elhárítására, célszerűnek látom, hogy az illető egyházak ajánlatára neveztesse ki tanárok.

A fentebb előadott okból s a szabad verseny érdekéből tartom szükségesnek, hogy magántanárok meghatározatlan számmal legyenek alkalmazhatók.

Oly magántanárok oklevele, kik huzamos ideig /három évig/ nem tartanak előadást, elévül. Ez elévülést azért látom szükségesnek, mert megtörténhetik, hogy p.o. valaki magántanárul kineveztetése után más pályára lépven, huzamos ideig nem foglalkozik azon tudománnyal, melyből előadásokra jogosított; s így a tudomány folytonos haladása mellett többé nincs birtokában azon ismereteknek, melyek őt a magántanárságra képesítik.

Több egyetemeknél a tapasztalás bizonyítja, hogy a kitünőbb magántanároknak is azért van kevés számú hallgatójuk, mert vizsgákat csak az illető szakbeli rendes tanár előtt lehet tenni. E körülmény a gyakorlatban korlátozza a tanszabadságot s a szabad versenyt. Ezért kell a magántanárokat is a rendes tanárokkal egyenlően jogosítani vizsgák felvételére.

5.-6.§.

A tanítás szabadságát a törvényjavaslatnak fentebbieken indokolt intézkedéseinek kivül mindenek felett két módon lehet legszilárdabbul biztosítani.

1-ször: azáltal, hogy a tanárok anyagi helyzete egész életük tartamára akként legyen biztosítva, hogy munkatehetetlenné válásuk esetére is ne csupán a kormány jóakarataából, hanem a törvény rendeleténél fogva nyerjenek nyugdíjt.

Ezt eszközli az 5.§. - A nyugdíjrendszer az általános nyugdíjtörvényben fog megállapíttatni.

2-szor: az által, hogy a tanárok a bírákhoz hasonlóan oly független állásba helyeztessenek, hogy tudományos működéseikért, s annak irányáért, soha semmi veszélynek ne legyünk kitéve. Ezt akarja eszközölni a 6.§., midőn élethosszig kineveztetésük mellett erkölcsi, hanyagsági, és büntényi eseteket kivéve, sem elmozdítottatásuk, sem hátrátételük, sem akaratuk elleni nyugdíjaztatásukat nem engedi meg; midőn hanyagsági s erkölcsi vétségekben magából a tanári karból alakított /esküdtszékszerű/ bíróság által ítélte és midőn büntény esetében is, csak a rendes bíróság ítélete határoz tanári állása felett is.

A tanári karból alakított fegyelmi bíróság eljárásánál csupán az tűnhetik fel sajátságosnak, hogy ugyanazon bíróság eszközli a vizsgálatot, amely itél. Azonban ezt indokolják azon sajátságos viszonyok, melyek között ez egész fegyelmi eljárás eszközölhető és azon körülmény, hogy ez eljárást csak akkor lehetne változtatni, ha a vizsgálat megejtésére külön testület alakítottatnék, mi még több nehézséggel jár.

7.-9.§.

A tanszabadság egyik oldala a tanítás szabadsága, mely a fentebb indokolt szakaszokban van megállapítva és biztosítva: - a másik oldala a tanulás szabadsága, mely a 7., 8., és 9.-ik szakaszokban állapítottatik meg.

A tanulás teljes szabadság első feltétele, hogy az egyetemi előadások hallgathatására s ott ismeretek szerzésére, mindenki előtt nyitva legyen az ut, s ne csak azok előtt, kik bizonyos megszabott előképzettséget kimutat-

nek: továbbá, hogy az egyetemen szerzett képzettsége el is legyen ismerve. Ez okból a 7.§. szerint nemcsak, hogy rendkívüli tanulól mindenki /előképzettség igazolása nélkül, is/ szabadon mehet az egyetemi előadásokra, hanem a látogatott előadások hallgatásáról bizonyítványt is nyerhet és a hallgatott tantárgyakból vizsgát is tehet:

A tanulhatás szabadsága azonban ily korlátlan mérvben csak úgy engedhető meg, ha az állami felügyeletet igénylő szakpályákhoz /jogi, orvosi és tanári pályák/ szükséges előképzettség iránt külön intézkedés történik, ami a 8.§-ban rendeltetik.

Az egyetemi tanulás szabadságának másik kelléke, hogy a tanulók saját választásuk szerint szabadon hallgathassák tantárgyaikat bármelyik azokat előadó tanártól. Ez van kimondva a 9.§-ban.

A tantárgyak választása a rendes tanulókra nézve annyiben van korlátozva, amennyiben a tanfolyam tartama, és az elvégzendő tantárgyak a kormányáltal állapítottak meg, ezt azonban nélkülözhetetlenné teszi az oktatásban a szabadság mellett épp oly szükséges rend és azon körülmény, hogy nem lehet föltétlenül rá bízni a tudománnyal még ismeretlen ifjakra a tanulás tartalmának és sorrendjének meghatározását.

10.§.

Hasonlóul az oktatásban is kellő rend és pontosság igényli a 10.§. rendeletét. A beiratás által a tanulók önként kötelezvék magukat az illető előadások látogatására. Ez önként vállalt kötelezettségük teljesítésére szörítés nem ellenkezik a tanszabadsággal.

11.§.

A tabulóknak oly fontosabb vétségeit, melynek következése az egyetemből kizáratás lehet, s így az illetőnek egész pályája felett határozhat, célszerűnek láttam a 6.§-ban megállapított fegyelmi bíróság ítélete alá bocsátani, ezáltal leginkább vélvén elkerülhetni, a hozandó ítéletbe bármely részrehajlásnak, vagy szenvedélynek még látszatát is.

12.§.

Nézetem szerint a rektori méltóság betöltésénél csupán az egyéni képesítettség, a tanári karnak az illető egyén iránti bizalma, s az időszerű körülmények kell, hogy irányadók legyenek. Ezért láttam szükségesnek az eddigi azon gyakorlatot, mely szerint a pesti egyetemnél sor szerint évenként más karból választattak a rektorok, oda módosítani, hogy azok évenként bármely karból szabadon választhatók.

15.§.

Az egyetem országos főtanoda levén, önkényt értetik, hogy évi szükségei, amennyiben saját alapjainak jövedelméből nem volnának eléggé fedezhetők, az országos pénztárból lesznek a törvényhozás által pótlandók.

14. és 17. §§.

A fegyelmi eljárásra és a törvényjavaslatban meghatározott szervezeti alapnak részletes keresztülvitelére szükséges szabályzatokat lehetetlen határozni meg. 1-ször: mivel azok megállapításánál igen sok -a törvényhozás által nem is tárgyalható - tudományos kérdések és helyi s időszerű

apró körülmények veendőik figyelembe; 2-szor: mivel ily szabályok a körülmények változtatásával gyakrabban változtatandók, mint maga a törvény. - Ezért a 14. és 17.§§-ok azok elkészítését az egyetemi tanácsra és a közoktatási miniszterre bizzák.

B. Eötvös József s.k.

T Ö R V É N Y J A V A S L A T

Kolozsváron országos egyetem felállítása tárgyában.

1.§.

Kolozsvár sz.k. városban országos főtanodául egy királyi egyetem állittatik és 1870. év október havában megnyittatik.

2.§.

Az összes egyetemi működés a következő három tanszakra, vagy tudomány karra különül, u.m.:

- 1/ bölcsészet-, nyelvészet- és természettudományi,
- 2/ orvosi,
- 3/ jogi- és államtudományi karra.

A bölcsészet-, nyelvészet- és természettudományi karhoz kapcsolva, annak kiegészítő részéül egy gyakorlati tanár-képezde állitandó.

Ezen egymással tökéletesen egyenjogú három tudománykar mindegyike külön önálló egészet képez saját tanárainak s önmaga által választandó dékánjainak vezetése alatt.

Az egyes tudománykarok /facultates/ felett áll közigazgatási s minden kart közösen érdeklő ügyek intézésére a karok összessége által választott tanács és annak elnöke, az egyetem rektora,

3.§.

Az egyetem tanítói és tanulói személyzete, valamint a tanítás és tanulás szabadsága, a pesti egyetem újból szervezéséről szóló évi törv.cikk, 2.3. 4.5.6.7.8.9.10.11.12.13. és 14.§§-ai szerint rendeztetik.

4.§,

Az egyetem anyagi szükségéi a törvényhozás által évenként megszavazandó országos erővel fedeztetnek.

5.§.

A kolozsvári országos egyetem a közoktatásügyi miniszter hatósága alatt áll.

6.§.

A jelen törvény végrehajtásával, s az egyetemnek ezen törvény értelmében való szervezetét s igazgatását rendező részletes szabályok megállapításával a közoktatásügyi miniszter bizatíik meg.

B. Eötvös József s.k.

A kolozsvári egyetem felállításáról előterjesztett
törvényjavaslat

I N D O K O L Á S A.

Az országban lévő egyetlen egyetem magában már egyáltalában nem képes kielégíteni a nemzet művelődési szükségzeit. - Tanusítja ezt azon körülmény is, hogy bár évenként több, mint 700 magyarhoni ifju tanul a bécsi és a külföldi egyetemeken, a pesti egyetemen is oly nagy számmal vannak az ifjak, hogy a jogi és orvosi károk legfontosabb tantárgyaira nem férnek be a tantermekbe, s a hallgatók jelentékeny száma kénytelen sokszor visszatérni az előadásokról. E baj méginkább fog növekedni a közelebb jövőben, mert alapos reményünk lehet reá, hogy az egyetemi oktatás célba vett újból szervezésével tetemesen szaporodni fog a hallgatók létszáma.

Mennyire elégtelen Magyar- és Erdélyország 14 milliót haladó lakosságának egy egyetem: eléggé kitűnik ez már abból is, ha a művelt államok főtanodáit tekintjük. A Lajtán túli tartományokban nem egészen 18 millió lakosság között öt, Poroszországban két és Schweiczban négy egyetem

s egy politechnicum van.

A lakosság létszámán kívül még azon körülmény igényli különösen Magyarországon több egyetem felállítását, hogy a magyarnyelv elszigetelt voltánál fogva, jelenben semmi egyetemi tudományos verseny nem fejlődhetvén ki, s a hazai tudományos erők nem nyerhetvén elég pályatért, e miatt nagyon akadályozva van mind a tanerők kiképződése, mind a tudományosságának haladása.

Ezen okoknál fogva szükségesnek látom a pesti kir. egyetemen kívül még egy országos egyetemennek Kolozsvárott leendő felállítását.

Azt hiszem, hogy a második magyar egyetem legméltóbb helye Kolozsvár, mely társadalmi központjául szolgál egész Erdélynek s Magyarország ahhoz közel eső épen azon vidékeinek, melyek Buda-Pesttel legkevesebb összeköttetésben vannak.

A javaslatnak az egyetem szervezetére vonatkozó része csak azon egyetlen pontban tér el a pesti egyetem újjászervezésére előterjesztett törvényjavaslatától, hogy a kolozsvári egyetemen a theológiai karok teljes kizárásával csupán három /t. i. bölcsészeti-, jogi-, és orvosi/ tudománykar állíttatnék fel. - Miután ez egyetem egészen most fog megállapíttatni, itt nincsen semmi a multból származó oly sajtóságos viszony, mely a pesti egyetem körülményeihez hasonlóul igényelné a theológiai karok felállítását; s ennél fogva itt sokkal célszerűbbnek látom ezuttal a lelkészképzést az illető felekezetek teendőjeül hagyni fenn.

A felállítandó három kar egészen a pesti egyetem újból szervezésére előterjesztett törvényjavaslatomban előadott szakaszok szerint fogna szerveztetni.

B. Eötvös József s. k.

T Ö R V É N Y J A V A S L A T

a József-műegyetem újból szervezése tárgyában.

A József-műegyetem, mint az országban levő állami egyetemekkel egyenlő állásu tudományos tanintézet és országos technikai főtanoda a következőleg szerveztetik.

1.§.

a József-műegyetem a következő öt szakosztályt foglalja magában, u.m.

1-ör: mérnöki,

2-or: építészti,

3-or: gépészmérnöki,

4-er: vegyészti, és

5-ör: bölcsészeti s általános műtani szakosztályt.

A bölcsészeti s általános technikai osztályban a bölcsészeti s közgazdászati tudományok mellett különösen azon tudományok adatkak elő, melyek a reál- ipar- és kereskedelmi iskolákba készülők szaktanárok, továbbá az iparos s kereskedők pályára magasabb tudományos szakképzettséget szerezni óhajtok kiképzésére szükségesek. Ezen szakosztályhoz kapcsolva, annak kiegészítő részeül egy a fentebb említett szaktanári pályákra előkészítő gyakorlati tanárképezde állittatik.

A szakosztályok önmaguk választotta dékánjaik vezetése alatt egymással teljesen egyenjogú részeit képezik a műegyetemnek.

2.§.

A József-műegyetemben az egyes szakosztályokhoz szükséges gyűjteményeken és műhelyeken, ugy szintén a könyvtáron felül egy általános mű- és ipari muzeum állittatik fel.

3.§.

A József-műegyetem személyzete áll:

1-ör: a tanítói személyzetből,

2-or: a műegyetembe felvett tanulókból, és

3-or: a műegyetem házi ügyeinek viteléhez a tanárokon kívül szükséges tisztviselőkből.

4.§.

A tanítói személyzetre, mindennemű tanárok s tanítók alkalmaztatására s állására nézve a pesti egyetem újból szervezéséről szóló törvénycikk 3, 4, 5, és 6-ik §§-ai érvényesek; azon különbséggel, hogy a 6-ik §-ban irt fegyelmi bíróságba sorshuzással 15 tag választandó, s e közül vádló is 4-et, vádlott is 4-et vethet vissza.

5.§.

A tanulók minőségére, felvételére tanulási szabadságára s kötelességére, ugy szintén a fegyelmi rendtartásra a pesti egyetem újjá szervezéséről szóló törvénycikk 7. 9. 10. 11. §§-ai érvényesek; a 11.§-nak a jelen törvénycikk 4-ik §-a értelmében alkalmazásával.

6.§.

A mérnöki, építészeti s gépészmérnöki és a tanári szakpályákhoz, ugy szintén a vegyészeti oklevél elnyeréséhez szükséges előképzettségnek és vizsgáknak megállapítása iránt

a közoktatásügyi miniszter külön intézkedik.

7.§.

A József megyetemi hatóságokat képezik:

1-ör: első fokon mindenik szakosztálynak külön, rendes és rendkívüli tanáraiból álló tanári testület, a saját kebelükből évenként újra választott dékánok vezetése alatt. A dékánválasztás alkalmával mindegyik szakosztály összes magántanárai is önmaguk közül két egyént választanak, kik a saját szakosztályukbeli dékán választásánál szavazattal bírnak.

2-or: második fokon valamennyi szakosztály összes rendes és rendkívüli tanárai által önmaguk közül választott, s 14 tagból álló megyetemi tanács a megyetem rektorának vezetése alatt, kit szinte valamennyi szakosztályok összes rendes és rendkívüli tanárai, s mindegyik szakosztály magán tanárainak fentebb nevezett két két képviselői választanak évenként újra bármelyik szakosztály tanárai közül.

8.§.

A megyetem házi s vagyoni ügyeinek kezelésére szükséges tisztviselőket a közoktatásügyi miniszter nevezi ki.

E tisztviselők fegyelmi tekintetben a megyetemi hatóságok alatt állnak s szintén nyugdíjra jogosítvák a pesti egyetem újjá szervezéséről szóló törvénycikk 5.§-a értelmében.

9.§.

A József megyetemben szükséges fegyelmi rendtartásra s eljárásra vonatkozó szabályzatokat, a megyetemi tanács javaslatára közoktatási miniszter állapítja meg.

10.§.

A József-műegyetem évi fenntartására szükséges költségek; az országos pénztárból, a törvényhozás által az évi költségvetésekben megszavazandó összegekkel fognak fedeztetni.

11.§.

A József-műegyetem közoktatásügyi miniszter hatósága alatt áll.

12.§.

A jelen törvény végrehajtásával s a József-műegyetemnek ezen törvény értelmében való szervezetét s igazgatását rendező részletes szabályok megállapításával a közoktatásügyi miniszter bízatik meg.

B. Eötvös József s.k.

Melléklet a 430.számú irományhoz.

A József-műegyetem újból szervezését tárgyzó törvényjavaslat

I N D O K O L Á S A.

Az 1846-ban az akkori kormány által felállított József-ipartanoda, midőn lassanként műegyetemmé emeltetett, nem lett egyszersmind belső szerkezetében is akként átalakítva és gazdagítva, hogy mostani állapotában főtanodai feladának, a technikai felsőbb tudományos oktatás jelenkori igényeinek, és a hazai szükségeknek megfelelően; úgy hogy, ha a hazánkban létező ezen egyetlen felsőbb műtani tanintézetet valóban a technikai tudományok egyetemévé akarjuk emelni, nem elég azt csupán külső berendezésére s felszerelésére nézve gazdagítani; hanem szükséges egész szerkezetére nézve újból szervezni.

Midőn a József-műegyetem ezen újjászervezését tárgyzó és a t. országgyűlésnek tisztelettel benyújtott törvényjavaslatom indokait óhajtom előadni, nem látom szükségesnek, hogy magát a törvényjavaslat alapeszméjét is fejtegessem e helyen, miután a tanszabadság alkalmazásának ugyan azon elve és a tudományos oktatásnak ugyanazon felfogása szolgált ezen javaslatom alapjául is, mely a pesti és a kolozsvári egyetemekre vonatkozó törvényjavaslataim készítésénél vezérelt. Ez alkalommal tehát csupán a törvényjavaslat egyes részletei-

nek indokolására szorítkozhatom.

Mielőtt azonban az egyes szakaszok indokolásába bocsájtkoznom, a t. javaslat bevezetésének azon tételére, melyben a műegyetem a többi állami egyetemekkel egyenlő állásúnak mondatik, kell megjegyezmem, hogy miután a műegyetemen a matematikai és minden természettani tudományok a vizsgálódás ép oly magaslatán és ép oly szabad tudományos módszerrel adatnak elő, mint általában minden tudomány az egyetemen miután a mérnöki és technikai életpályákra ép oly tudományos képzettséget és képesítettséget /habilitatio/ kell az illetőknek szerezhetni a műegyetemen, mint p.o. a jog s orvosi pályákra készülőknek az egyetemen; s miután ezeknél fogva a külföldi műegyetemek is az egyetemekkel egyenrangú tanintézetekül szervezvék és tekintvék: célszerűnek látom, hogy a törvényben mondassék ki a műegyetemnek az állam többi egyetemeivel egyenlő állása: és hogy azután az: mint egyetemi főtanoda szervezvék.

i. §.

A műegyetem újjászervezésének egyik legfontosabb részét képezi a szakosztályok megállapítása és szervezése.

Az összes technikai tudományok előadásainak egyes különböző szakosztályokra való beosztásánál, s illetőleg a műegyetemben ily szakosztályok felállításánál nem annyira az elméleti tudományos, mint inkább az egyes gyakorlati célok lehetnek irányadók; vagyis más szóval, ezen szakosztályok nem annyira a szerint állapíthatók meg, a mint a matematikai

és természeti tudományok önmagukban ismét különböző egyes ismeretkörökre válnak szét; hanem inkább a szerint, a mint ezen tudományos ismeretek a gyakorlati foglalkozás bizonyos munkaköreiben alkalmazhatók, és a különböző physikai ismeretek is bizonyos gyakorlati célokra koncentrálhatók.

Ezen gyakorlati alapon, és a külföldi legjelesebb müegyetemek szervezetének figyelembevételével állapítottam meg a t. javaslatomban előadott szakosztályokat.

A gyakorlati célok alapján osztható a müegyetemi oktatás különösen: 1/ mérnöki, 2/ építészeti, 3/ gépészmérnöki és 4/ vegyészeti szakosztályokra. Mivel azonban a müegyetem nem csupán kizárólag bizonyos gyakorlati pályákra képező szakiskola, hanem egyszersmind tudományos főtanoda; benne oly tudományoknak^{is}/kell műveltetnie, melyek az említett 4 szakosztályok egyikébe sem sorozhatók kizárólag, de mindegyik szakosztály tanulóinak valódi tudományos kiképzéséhez szükségesek. Továbbá több oly gyakorlati pálya van, a melyhez oly technikai tudományos ismeretek kívántatnak meg, melyek a fentebbi 4 osztályba szintén nem sorozhatók.

Mindezen ismeretek s tudományok tanítása foglaltatik össze az 5-ik s általam ugynevezett "bölcészeti és általános műtani szakosztályban", mely körülbelül hasonló állást foglaland el a müegyetemen, mint a bölcészeti kar az egyetemen. Ezen 5-ik szakosztályhoz kapcsoltatva, annak kiegészítő részéül állittatik fel egy oly tanárképezde, melyben az alsóbb és felsőbb körü reál-, ipar- és kereskedelmi iskolákba szaktanári pályákra készülők nyernének gyakorlati kiképeztetést.

A pesti és kolozsvári egyetemek bölcsészeti karaihoz kapcsolva állittatni javaslott tanárképezdék nem pótolhatják a müegyetemi tanárképezdét. Mert igaz ugyan, hogy a bölcsészeti karban is előadatnak matematikai és természeti tudományok, de ott először nem adatik elő azoknak minden egyes ága oly terjedelemben, mint a müegyetemen és másodsor nem tanittatik közel sem oly mérvben azoknak alkalmazása az ipari-, kereskedelmi- s egyéb gyakorlati tárgyakra. Holott az ipar- és reáliskolák tanárainak a tudomány gyakorlati alkalmazását kell ismerniök. Ide járul azon körülmény, hogy a reáliskolák a müegyetemre lévén előkészítő intézetek, azoknak tanárai is legcélszerűbben a müegyetemen képezhetik ki magukat.

2.§.

Az egyes szakosztályokhoz szükséges gyűjteményekben inkább a matematikai s technikai munkálatokhoz és természeti kísérletekhez szükséges készletek és taneszközök szereztetnek be. Az általános mü- és ipari muzeumban pedig kész gépek, gép-minták, építészeti minták, kész ipartermények s iparos műszerek gyűjtetnének össze, sőt a mennyire az ezen gyűjteményre fordítandó összegek megengedik, e muzeum egyik feladata volna: egyfelől a multa nézve az ipar és a technikai működés kifejlődését előtűntető eszközöket és készítményeket, más felől a legujabb terményeket és találmányokat megszerezni. Így hasonló lenne e muzeum a párisi "conservatoire des arts et metiers"-hez. Ezen muzeum a hét bizonyos napjain a közönség s különösen az iparosok számára is nyitva volna.

3.,4.,5.,7.,8. és 9. §§.

Miután a müegyetemnek a pesti s kolozsvári egyetemekkel egyenlő állása mondatik, s ebben is hasonló tanszabadság léptettetik életbe, ennél fogva az egyetem egész személyzetének, ugy a tanároknak, mint a tanulóknak és a tisztviselőknek ugyanazon állás biztosítandó, mint a többi egyetemen, s a müegyetemi hatóság is a pesti s a kolozsvári egyeteméhez hasonlóul szervezendő. Ezért a 3.,4.,5.,7.,8. és 9. §§.-ban részint egyszerűen a pesti egyetemre vonatkozó t. javaslat illető intézkedéseire hivatkoztam: részint hasonló intézkedést állapítottam meg. Csupán a 4. és 7. §§-ban a hatóság személyzetének létszámát kellett a müegyetem tanárainak létszámához alkalmaznom.

6. §.

Hogy az ezen szakaszban említett szakpályára képesítő előkészültség és vizsgák iránt már a jelen törvényben részletes intézkedés állapittassék meg, azt két okból nem látom célszerűnek:

1-ször: mivel mind azt, hogy micsoda tantárgyakból, mind pedig azt, hogy minő módozattal tétessenek le a képesítő szakvizsgák, csak akkor lehetend véglegesen meghatározni, ha a jelen t. javaslatban tervezett szakosztályok szervezve és teljesen felállítva lesznek. Ezen szakosztályok pedig a helyiségek és tanerők hiányában csak fokonként állíthatók fel s illetőleg egészíthetők ki. Addig kénytelen a kormány a képesítő vizsgák iránt ideiglenesen, s időnként a körülményekhez mérten intézkedni. Azonban ily rendelkezések nem foglalhatók be a müegyetem állandó törvényébe.

2-szor: mivel nézetem szerint a képesítő vizsgák
iránt a közoktatásügyi- miniszternek az illető szakminiszte-
rekkel egyetértőleg kellend intézkednie.

10.§.

A József-műegyetemnek nem lévén alapítványi va-
gyona, a fenntartására szükséges kiadások egészen az országos
pénztárból fedezendők.

B. Eötvös József s.k.